

PRATARMĖ

Andragogika – ne tik suaugusiųjų mokymas

Andragogikos mokslą pasaulyje daugelis supranta kaip suaugusių žmonių mokymą ir praktiką. Tokį tikslą turėjo dar XIX a. pirmojoje pusėje šią pedagogikos kryptį sukūręs Alexanderis Kappas ir jo bendraminčiai. Tada tai buvo naujovė, gal kiek keista ir net įžūlaka – mokytį žmones, seniai pamiršusius mokyklą, o gal jos niekada ir nelankiusius. Tada to reikalavo prasidėjęs pramonės perversmas, kuris netrukus įsibėgėjo ir apėmė ne tik Europos, bet ir kitas šalis. Tam metui būdingos naujos gamybos, transporto technologijos, naujų, iš esmės kokybiškai besikeičiančių darbo vietų atsiradimas reikalavo naujų specialistų, kurių dalis radosi iš žmonių, jau turinčių gamybinės patirties, bet nebeatitinkančių naujų reikalavimų. Todėl nekeista, kad andragogika sėkmingai įsiveržė ir į XXI amžių – sparčiai visose srityse besikeičiantis gyvenimas reikalauja nuolat tobulinti jau įgytus įgūdžius ar turimą patirtį.

Dėl to galima teigti, kad šis mokslas ne tik nepraranda savo reikšmės, bet ir vis labiau įsitvirtina. Gal tai ir vizija, bet tikėtina, kad andragogika ateityje į savo tyrimų ir studijų sritį įtrauks vis daugiau tradicinės pedagogikos, socialinės psichologijos, komunikacijų, kultūros ir pan. Tai neišvengiama, nes šiandieninis specialistas, vadovas – tai ne tik savo siaurą sritį išmanantis asmuo, bet ir plataus išsilavinimo asmenybė, sugebanti kurti, net fantastinius projektus paversti tikrove. Tai gali padaryti tik išsilavinę ir išsimokslinę žmonės, kuriuos reikia rengti nuo ankstyvosios vaikystės. Būtų nelogiška manyti, kad mokykla, kolegija ar universitetas turi ruošti jaunuolius gyvenimui pagal atskiras, deja, dažnai tarpusavyje nesuderintas, programas, o andragogai – dirbti tik su suaugusiais. Neabejotina, kad visos mokymo ir mokymosi programos parengtos ne kaip atskiros grandys, o kaip vientisa patikima sistema. Tą jau pradeda suprasti kai kurios Vakarų valstybės, kuriančios kokybišką mokymosi visą gyvenimą sistemą, kurioje artimai sugyvena formalusis ir neformalusis mokymas ir mokymasis. Toks mokymasis svarbus ir socialiniu psichologiniu požiūriu – darbuotojai jaučia nuolatinę valstybės dėmesį, kas leidžia save kokybiškiau realizuoti. Vyresniųjų, pensinio amžiaus ar laikinai nedirbančių asmenų mo-

kymasis sukuria palankų, įtampą ir stresą nuimantį klimatą, kuris reikalingas ne tik jiems, bet ir visai visuomenei. Tą bene anksčiausiai suprato skandinavų tautos.

Tokiu keliu eina ir Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų institutas (TSI), bu-riantis kvalifikuotus specialistus, atsidavusius andragogikos mokslui. Instituto po-puliarumą ir jo reikalingumą liudija daugybė žmonių, kėlusių ir keliančių jame kvalifikaciją ar įgyjančių naujų patirčių. Neatsitiktinis ir faktas, kad institutas ben-dradarbiauja su daugeliu institucijų, kurios suinteresuotos savo specialistų darbo kokybiniu augimu.

Atskiru TSI nuopelnu galima laikyti ir tai, kad jis yra Lietuvos mokslinio žurna-lo „Andragogika“ pradininkas. Šis žurnalas aplink save buria žinomus ne tik Lietu-vos, bet ir užsienio mokslininkus. Dalijimasis patirtimi ir mokslinės diskusijos yra tas svarbus veiksnys, kuris leidžia tobulėti, ieškoti naujovių, artimiau susipažinti su kitų valstybių andragogų darbais, jų patirtimi, taikomais tyrimo metodais, mokymo metodika ir metodologija.

Žurnale spausdinami straipsniai, kurie yra aktualūs ne tik andragogams, bet ir kitų mokslo sričių mokslininkams, gamybos, kultūros ir švietimo darbuotojams, nes specialistų parengimo kokybė ir jų darbas gamybos ar kitoje šakoje turi tiesioginį ryšį. Šiame žurnalo „Andragogika“ numeryje spausdinami moksliniai straipsniai taip pat yra susiję su minėtomis aktualijomis. Susipažinus su jais, galima daryti šias išvadas:

- Moksliniai straipsniai yra aktualūs dabartiniam švietimui ir universitetinėms studijoms. Jie atskleidžia aktualijas, su kuriomis susiduria tiek dėstytojai, tiek ir studentai ar savarankiškai studijuojantys vyresnio amžiaus žmonės. Ypač svarbu, kad suaugusiųjų (tai aktualu ir jaunesnio amžiaus žmonėms) švietimui keliami tokie svarbūs klausimai kaip kultūrinio sąmoningumo ugdymas, paties ugdytojo ne tik mokslinis, bet platus visapusiškas išsilavinimas.
- Kai kurie straipsniai yra aktualūs ne tik dabartiniam procesui, bet gali duo-ti reikalingą postūmį ir būsimiems tyrimams, ieškant tikslesnių atsakymų į keliamus klausimus bei uždavinius. Kitaip tariant, dalis straipsnių yra ta patikima platforma, nuo kurios gali atsispirti jaunesnioji tyrinėtojų karta. Aktualumą bei naujumą rodo tai, kad ne viename straipsnyje formuluojami svarbūs tikslai ir uždaviniai, stengiamasi teoriją ir išvadas pagrįsti specialiais sociologiniais tyrimais, statistika, loginiu mąstymu.
- Daug dėmesio straipsniuose skiriama ankstesniems tyrimams, diskusijoms dėl įvairių autorių jų apibrėžimo įvairiuose leidiniuose. Straipsniuose pa-teikiama nauja medžiaga, nauji tyrimų duomenys, aptariami naujausi tyri-mai, vykdyti ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse, kuriose panašių problemų sprendimas, jų rezultatų įgyvendinimas yra pažengęs toliau į priekį.

Nors dauguma recenzuojamų straipsnių moksliniu požiūriu yra vertintini teigia-mai, galima daryti ir kai kurias pastabas, į kurias reikėtų atsižvelgti ateityje. Šios pas-

tabos nepretenduoja į autorių minties ir jos raiškos laisves, bet, kaip ir kiekvienas žurnalas, Klaipėdos universitete leidžiamas mokslinis žurnalas „Andragogika“ turi savo vis labiau ryškėjančią tyrimų kryptį bei reikalavimus. Jie yra siejami ne tik ir ne tiek su žurnalo, kiek su paties andragogikos mokslo kokybės ir pažangos reikalavimais.

Šio numerio atskiruose straipsniuose (G. Tolutienė) keliama rimti mažai tyrinėti profesinio pašaukimo ir profesinės etikos klausimai, kurie gali būti įdomūs ne tik specialistams, bet ir visuomenei. Tai jautri tema bet kurios srities specialistams, matyt, dėl savo subtilumo ji dažniausiai nutyliama arba aptariama tik siaurame kontekste. Dėl to minčių aktualumas ir naujumas nekelia abejonių.

Įdomu ir aktualu susipažinti su kol kas mažai tyrinētu ir dar mažiau profesionaliai aptariamu specialistų „profesiniu perdegimu“ (L. Abromaitienė, V. Stanišauskienė). Šis straipsnis taip pat aktualus ne tik specialistams, nes jo tema turėtų būti dažniau diskutuojama ir visuomenėje, kurioje dar yra nusivylimo, abuojuo... Galima manyti, kad tarp visų šių veiksmų egzistuoja glaudus ryšys. Analogiškai galima kalbėti ir apie mokytojų, kaip sveikatos ugdytojų, vaidmenį bei patirtį (J. Česnavičienė, V. Gudžinskienė). Straipsnis šiuo laiku yra aktualus, ypač prisimenant gydytojų teiginius apie mokinių sveikatą. Galima sakyti, kad autoriai ėmėsi nelengvo uždavinio – įsiterpti į egzistuojančius valstybinius dokumentus ir noro tobulinti mokinių ugdymo programas. Tiesa, išvados galėjo būti tikslingesnės, t. y. pasiūlymai galėjo būti adresuoti galimiesiems vykdytojams: ministerijai, mokyklos vadovams, tėvų komitetams ir pan.

Suaugusiųjų (ir ne tik jų) švietimo procese ypač svarbi yra kultūrinio sąmoninumo koncepcija ir jos klausimai. Straipsnio autoriai (E. Stancikas, G. Gedvilienė) ne tik kelia problemą, bet ir siūlo konkrečius jos sprendimus. Žurnale keliama ir mintis apie užsienio kalbų vietą studijose (J. Zaščerinskaja, J. Melnikova). Skaitytojai ras sociologinio tyrimo rezultatus bei netrafaretiškų minčių apie užsienio kalbų mokėjimą Lietuvoje ir Latvijoje.

Kol kas mokslinėje spaudoje mažai diskutuojama dėl studijų socialinės reprezentacijos struktūros, nuo kurios priklauso daugelis dalykų: dėstyto metodai, pasikaitų forma ir kt. Iš dalies į jį atsako tyrimas, grindžiamas informacijos šaltinio patikimumu (B. Jatkauskienė). Viena iš svarbių aukštųjų mokyklų studijų problemų yra dėstytojų pasirengimas savo profesinei veiklai. Kol kas toks pasirengimas dažniausiai paliekamas paties dėstytojo nuožiūrai. Todėl tyrėjų (B. Jatkauskienė, R. M. Andriekienė, K. Trakšėlys) mintys apie dėstytojų didaktinę veiklą, jos realią praktiką, problemas ir poreikius turėtų atkreipti ne tik aukštųjų mokyklų, bet ir atitinkamų ministerijų vadovų dėmesį. Tas klausimas tampa dar svarbesnis, kai į mokymosi procesą įsitraukia vis daugiau vyresnio amžiaus žmonių, kurie, skirtingai nuo jaunimo, turi kitokį požiūrį į jiems dėstantį dėstytoją. Dėl to svarbu išryškinti dėstytojų didaktinės veiklos praktinę pusę, kylančias problemas. Tai, be abejo, kelia ir naujų reikalavimų dėstytojams, taikantiems andragoginius metodus. Visų šių klausimų analizė grindžiama žinomų teoretikų ir praktikų bei sava patirtimi.

Žurnale analizuojamas ir mažiau žinomas, dėl to aktualus suaugusiųjų švietimo metodas – andragoginis dialogas. Autoriai (K. Trakšėlys, J. Žilionis, R. M. Andriekienė) objektyviai vertina šio metodo gimimą, pradedant antikos filosofais ir baigiant šiuolaikiniais tyrinėtojas. Tikėtina, kad šiuo klausimu besidomintys specialistai atkreips dėmesį į ne vieną straipsnyje formuluojamą teiginį: dialogo įgyvendinimo etapiškumą, jo konkrečią išraišką pačiame procese, dialogo taikymo galimybes ir spėjamas pasekmes. Tokie ir panašūs tyrimai turėtų būti labiau pastebimi bendrųjų pedagogikos vadovėlių autorių, rengiančių studijų priemones būsimeis mokytojams.

****

Susipažinus su jau penktu žurnalo „Andragogika“ numeriu ir ankstesnėmis jame skelbtomis publikacijomis, galima jas vertinti kaip aktualias, įdomias, parašytas kvalifikuotų tyrėjų ir dėstytojų. Pagirtina, kad jame brandžius straipsnius publikuoja patyrę profesionalai, kartu ir doktorantai, magistrantai, dar tik žengiantys į mokslo kelią.

Norisi pareikšti ir keletą pastabų, kurios gali būti naudingos ateityje. Galima tvirtinti, kad pastebimas kai kurių autorių nepagrįstas noras naudotų publikacijų sąrašė išvardyti kuo daugiau šaltinių, kurių dalis aiškiai yra pertekliniai. Tai veda prie minties, kad autoriai nežino pirmtakų (tai jau blogai!). Ne geriau, jei autoriai stengiasi parodyti savo „platų“ mąstymą ir matymą, nurodydami tik didelį kiekį paskutinių metų autorių darbų. Abejotina, ar rašomos temos, jų aktualumas atsirado tik XXI a. Tai jau panašu į nereikalingą norą pagerbti ar „įsiteikti“ kolegoms ar respublikoje žinomiems tyrėjams.

Stebina dalies autorių noras pasipuikuoti tarptautiniais žodžiais (tutorius, tutorystė, mentorystė, mentorius, kompetencija, refleksija, konotacija, kognityvinis, prezentacija, reprezentacija, empatija, empirika ir pan.). Vargu ar tai rodo pagarbą gimtajai kalbai, už kurią atsakingi visi, bet dar daugiau mokslininkai, dėstytojai, dirbantys su jaunąja karta. Tai primena senus laikus, kai buvo tvirtinama, kad lietuvių kalba skurdi, netinkama kultūringam žmogui. Nesaikingas tarptautinių terminų vartojimas (kartais net panašus į piktnaudžiavimą) moksliskumo tikrai neprideda. Čia verta būtų pasimokyti iš ekonomistų ir vadybininkų, kurie netruko iš užsienio naujai atėjusiems terminams rasti lietuviškus atitikmenis. „Andragogikos“ žurnalas galėtų tapti tokios iniciatyvos pradininku.

Ryšium su tuo nereikėtų pamiršti, kad kiekviena valstybė ir tauta turi savo specifines tradicijas, patirtį, bendrąją ir bendravimo kultūrą, kuri neabejotinai daro įtaką mokymo ir mokymosi procesui, jo formoms bei turiniui. Nevertėtų pamiršti, kad 10-ojo dešimtmečio pabaigoje kaip valstybingumo ir tautiškumo garantas buvo kuriama tautinė mokykla. Jos įgyvendinimui, matyt, pakenkė per greitas ir nepagrįstai didelis susižavėjimas užsienyje kuriamomis idėjomis, kurios kyla iš savos

valstybės ideologijos. Ne kiekviena ideologija, perkelta svetur, gali prigyti ir duoti laukiamų vaisių. Neabejotina, kad ir andragogikos mokslas Lietuvoje, be bendrųjų dėsningumų, privalėtų turėti ir savo specifiką. Išryškinti ją – tai dar vienas svarbus tiek andragogų, tiek ir visų, susijusių su švietimu, mokslu, kultūra, uždavinys.

Lietuvių katalikų mokslo akademijos
akademikas prof. habil. dr. Stasys Vaitekūnas,
mokslinio žurnalo „Andragogika“ vyriausiasis redaktorius